

Питання готовності вчителів фізичної культури до професійної діяльності

*Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького (м. Мелітополь)*

Постановка наукової проблеми та її значення. Реформування вищої школи передусім має на меті проблеми підвищення якості підготовки спеціалістів, здатних до ефективної роботи в умовах ринкової економіки. Підготовка вчителя являє собою процес, спрямований на досягнення кінцевого результату, обумовленого соціальним замовленням суспільства, який виражається в понятті “готовність вчителя до професійної діяльності”.

Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми свідчить про те, що дослідженням проблеми готовності майбутніх учителів до педагогічної діяльності займалися багато науковців [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9]. Проте досліджень щодо готовності вчителів фізичної культури до туристсько-краєзнавчої діяльності зі школярами немає.

Зв'язок роботи з науковими темами. Дослідження виконано згідно із загальним планом науково-дослідної роботи кафедри фізичного виховання та спорту Мелітопольського державного педагогічного університету ім. Богдана Хмельницького в межах наукового проекту “Розвиток методологічної готовності майбутнього педагога до інноваційних гуманістичних перетворень”.

Завдання дослідження – на основі теоретичного аналізу виявити структурні елементи готовності майбутніх учителів фізичної культури до професійної та туристсько-краєзнавчої діяльності.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. У психолого-педагогічній літературі для характеристики здатності людини до певної діяльності користуються поняттям “готовність”. Прогрес у дослідженні проблеми готовності майбутніх учителів до їх професійної діяльності спостерігається з кінця 50-х років минулого сторіччя. Цей період характеризується розробкою науковцями змісту поняття та структури готовності вчителя до педагогічної діяльності. Так, Н. В. Кузьміна [3] готовність до професійної педагогічної діяльності тлумачить, як складне соціально-психологічне явище, яке містить у собі комплекс індивідуально-психологічних якостей особистості й систему професійно-педагогічних знань, умінь і навичок. Серед структурних компонентів означеного виду готовності вона виділяє конструктивний, організаційний, комунікативний. Авторка трактує конструктивну діяльність учителя як таку, що пов'язана з відбором, композицією, проектуванням навчально-виховного матеріалу, складання планів, тобто це основа, на якій будується організаційна й комунікативна діяльність учителя. Конструктивна діяльність учителя, на думку дослідниці, повинна включати проектування змісту майбутньої активності, системи та послідовності власних вчинків, а також системи й послідовності дій тих, хто навчається.

А. І. Щербаков [9] у структурі педагогічної діяльності поряд із конструктивною, організаційною та комунікативною функцією виокремлює ще інформаційну, розвивальну, орієнтаційну, мобілізаційну й дослідницьку (гностичну).

Інші науковці [2] інтерпретують готовність як якісний показник саморегуляції особистості на фізіологічному, психологічному, соціальному рівнях проходження процесів, якими визначається поведінка людини. Учені вважають, що готовність – це вибірково прогнозуюча активність особистості на стадії її підготовки до діяльності, яка починається з моменту визначення мети на основі усвідомлення потреб та мотивів і розвивається відповідно до визначених особистістю плану, настанов, загальних моделей наступних дій, які втілюються в предметні дії й відповідають чітко визначеним засобам і способам діяльності.

У педагогіці під час дослідження різних видів діяльності за основу беруть характеристику готовності як складової структури, до складу якої входять мотиваційний, орієнтаційний, операційний, вольовий та оцінний компоненти [2]. Готовність майбутніх фахівців фізичного виховання до професійної діяльності характеризується вченими як цілісний прояв особистості, комплекс необхідних знань, умінь і здібностей, результат професійної освіти та виховання, соціальної зрілості особистості, компонентами якої виступає психологічна, науково-теоретична, практична, фізична й психофізична готовність [6]. В. І. Наумчук [5, 25], погоджуючись із низкою науковців, котрі займаються дослідженням питання професійної підготовки вчителів, розглядає професійну готовність як інтегративне стійке утворення, яке проявляється на основі сформованості потреб і здібностей та характе-

ризується соціально-нормативним рівнем суспільних відносин у систему функцій індивіда, що визначає його ставлення до діяльності та її результативність.

Педагогічна діяльність – це складний багатофакторний процес виконання системи дій для розв'язання різноманітних навчально-виховних завдань. Тому підготовка до педагогічної діяльності становить складну цілісну багатосторонню динамічну систему, що функціонує відповідно до завдань, принципів підготовки спеціалістів [1, 44]. Як вважає О. А. Абдуліна [1, 44], мета загальнопедагогічної підготовки – це формування вчителя, який володіє основами педагогічної теорії й загальнопедагогічними вміннями та навичками. Загальнопедагогічна підготовка забезпечує студентам наукове пізнання й оволодіння педагогічною діяльністю, закладає загальнотеоретичний фундамент для подальшої самоосвіти та підвищення кваліфікації вчителя.

Л. П. Сущенко [7, 211] в науковий обіг вводить поняття “особистісно орієнтована професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту” – це науково обґрунтована система суб'єкт-суб'єктної взаємодії студентів і професорсько-викладацького складу вищого навчального закладу, в основу побудови якої покладено принцип особистісного підходу та яка інформаційно навантажена за змістом, індивідуалізована за формою, інтенсивна в часовому вимірі, має за мету формування смислової парадигми особистості майбутнього фахівця фізичного виховання та спорту.

В останні роки у зв'язку з піднесенням національно-культурного відродження українського народу та розвитком освіти й наукових знань, значно підвищився інтерес до туристсько-краєзнавчої діяльності, що стало поштовхом для дослідження науковцями проблеми підготовки майбутніх учителів до згаданого виду діяльності. Аналіз дисертаційних досліджень із питань готовності вчителів до туристсько-краєзнавчої діяльності, показав, що готовність до краєзнавчої роботи вченими [4, 98] визначається як інтегральна властивість особистості педагога, основними структурними компонентами якої є мотиваційно-ціннісні установки вчителя на реалізацію функцій краєзнавства як засобу зв'язку навчання й виховання з життям, а також сукупність професійно значущих знань та вмінь [4, 62]. У роботі наголошується на домінуванні мотиваційного компонента готовності, складниками якого є соціально-ціннісні потреби, соціально-ціннісні інтереси й соціально-ціннісні прагнення. Когнітивний компонент тут представляється як система необхідних знань, на яких ґрунтується краєзнавча робота вчителя, синтезом краєзнавчих, психолого-педагогічних та методичних знань. Операційний компонент готовності становить сукупність спеціальних умінь, яким властиві конкретно-методичні й загальнопедагогічні уміння [4, 58–60].

Готовність до краєзнавчо-туристської роботи О. В. Тімець [8] пояснює як об'єднання в складну структурну систему мотивів, рис характеру, ставлення, інтересу до краєзнавчо-туристської роботи, професійних знань, умінь і навичок, досвіду. Цілісність цієї системи визначається повноцінним розвитком кожного з компонентів, тобто взаємно обумовлюється єдністю афективного, когнітивного й технологічного компонентів у структурі готовності особистості до відповідного виду діяльності. Автор вважає, що для створення цілісної системи підготовки майбутніх учителів до краєзнавчо-туристської діяльності афективний компонент повинен включати мотиви позитивного ставлення, риси характеру, якості особистості, інтерес до краєзнавчо-туристської роботи: когнітивний компонент готовності до здійснення туристсько-краєзнавчої роботи у своєму складі містить необхідний обсяг знань про суть, форми, рівні, засоби, способи вивчення рідного краю, поєднання програмного матеріалу з географії та біології з краєзнавчою інформацією, виховання засобами краєзнавчо-туристської роботи. Щодо технологічного компонента готовності до здійснення краєзнавчо-туристської роботи, то він повинен містити необхідний обсяг умінь, навичок, засвоєння технології здійснення краєзнавчо-туристської роботи, операцій алгоритмів, програм діяльності, умінь використовувати краєзнавчий матеріал під час уроків, умінь налагоджувати контакти в учнівському колективі, керувати колективом [8, 101].

Висновки й перспективи подальших досліджень. Аналіз наукової літератури з питань готовності вчителів до різних видів діяльності свідчить про те, що вчені по-різному підходять до визначення й характеристики її структурних компонентів. Дослідження готовності до різних видів педагогічної діяльності виявило, що домінантними елементами є мотиваційний, орієнтований, операційний, вольовий та оцінний компоненти. Інші вчені вважають, що готовність до педагогічної діяльності повинна складатись із конструктивного, організаційного, комунікаційного, а також мотиваційного, інформаційного, розвивального, орієнтаційного, мобілізаційного та дослідницького компонентів. Готовність учителів фізичної культури до професійної діяльності є системним утворенням і характеризується психологічною, науково-теоретичною, практичною, фізичною та психофізіологічною готовністю. Цілісність системи готовності до краєзнавчої краєзнавчо-туристської діяльності визначається одними вченими складом мотиваційного, когнітивного й операційного компонентів, іншими – афективного, когнітивного та технологічного елементів.

Література

1. Абдуллина О. А. Общепедагогическая подготовка в системе высшего образования / Абдуллина О. А. – М. : Просвещение, 1990. – 142 с.
2. Дьяченко М. И. Психологические проблемы готовности к деятельности / М. И. Дьяченко, Л. А. Кандыбович. – Минск : Изд-во БГУ, 1976. – 176 с.
3. Кузьмина Н. В. Методы системного педагогического исследования / Кузьмина Н. В. – Л. : ЛГУ, 1980. – 170 с.
4. Міщенко Т. М. Педагогічні основи підготовки учителів до краєзнавчої роботи в сільській малокомплектній школі : дис.... канд. пед. наук : 13.00.04 / Терноп. держ. пед. ун-т ім. В. І. Гнатюка / Міщенко Т. М. – Т., 2001. – 243 с.
5. Наумчик В. І. Професійна підготовка майбутніх вчителів фізичної культури в процесі самостійної роботи зі спортивних ігор : автореф. дис.... канд. пед. наук : 13.00.04 / Терноп. держ. ун-т В. І. Гнатюка / Наумчик В. І. – Т., 2002. – 19 с.
6. Окса М. М. Генеза вивчення загально педагогічних дисциплін у вузах України в ХХ столітті : монографія / Окса М. М. – Мелітополь : МДПУ, 2004. – 313 с.
7. Сущенко Л. П. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту (теоретико-методологічний аспект) : монографія / Сущенко Л. П. – Запоріжжя : Запоріж. держ. ун-т, 2003. – 442 с.
8. Тімець О. В. Підготовка майбутніх учителів географії і біології до краєзнавчо-туристської роботи з учнями : дис.... канд. пед. наук : 13.00.04 / Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПНУ / Тімець О. В. – К., 2001. – 216 с.
9. Щербаков А. И. Психологические основы формирования личности советского учителя в ситеме высшего педагогического образования / Щербаков А. И. – М. : Просвещение, 1967. – 266 с.

Анотації

У статті розкрито трактування науковцями сутності та структури готовності майбутніх учителів до професійної діяльності.

Ключові слова: *готовність до професійної діяльності, учитель фізичної культури, туристсько-краєзнавча робота.*

Дмитрий Воронин. Вопросы готовности учителей физической культуры к профессиональной деятельности. *В статье раскрывается трактовка научными учёными сущности структуры готовности будущих учителей к профессиональной деятельности.*

Ключевые слова: *готовность к профессиональной деятельности, учитель физической культуры, туристически-краеведческая работа.*

Dmitrii Voronin. Issues of Physical Culture Teachers Readiness to Professional Activity. *The article discusses the structure of the future teachers' readiness to professional activity that was studied by researchers.*

Key words: *readiness to professional activity, physical culture teacher, touristic and regional activity.*